

„ÉS AKKOR JOBB LESZ?”⁴²⁸⁸

Szőke István rendezésében két egyfelvonásost mutatott be stúdiójában az egri Gárdonyi Géza Színház. Képeinken két jelenet Szép Ernő Májusából: Gáspár Tibor és Román Judit ● Pillanatok Füst Milán A zongora című játékából: Fráter Kata Gáspár Tiborral és Bregyán Péterrel (lent) Fotó: MTI – Ilovsky (Kritikánk a 4. oldalon)

Mennyi időnek kellett eltelnie ahhoz, hogy a színház hajlandó legyen fölfedezni, elismerni, netán csak tudomásul venni alkotóit. Hogyha huszadik századi színházról esik szó, ne csak sémákban, bevált írókban gondolkozzék, hanem figyelmesen, gonddal és szeretettel vegye elő azokat a megismerés nélkül feledésbe ment darabokat, amelyek nélkül sohasem lesz teljes a magyar drámairodalom képe. Mert lényegesen többek, fontosabbak annál, mint amit róluk a színháztörténet — említőlegesen — képzel.

A magányosok, a különcök, a kívülállók, akik sorsa lett, hogy az ismeretlent keressék, s közben távolmaradjanak a nagy tüzeztől, a nagy szenvedélyektől, akiknek lázadása, ha volt ilyen, mindig csak az irodalom szintjén történt, távol a világtól, s mégis annak épp a közepén. Rácsodálkozva az életre, de érzékenyen látva annak valóságát, cselekedetek nélkül, ám tisztán értve a leépülést, az értékek pusztulását, a magány tragikomikumát.

S ez a groteszk tragikomikumot sejtető hang, a magány életképei, az egymásra találás vágya és lehetetlensége, amely e drámákban kifejeződik, az egymásra felelés ríme és ritmusa teszi lehetővé együttjátszásukat. *Füst Milán* és *Szép Ernő*. Magányuk, drámáik groteszk fintora, tünékeny lényegük s a művészi hajlandóság, amellyel másként-másként megelőzték korukat, tán önmagukat is, ad alkalmat és lehetősé-

get az abszurd helyzetek iránt érzékeny, fogékony rendezőnek, *Szőke István*-nak, hogy egy-egy darabjukat egymás mellé helyezve, egy előadásban egymás után játssza. Pontos képet ad így a korról — s tán azon is túl — az emberről, a gúzsba kötött polgári életformáról, az életről, s annak fonák csodáiról. Az egri Gárdonyi Géza Színház stúdiójában először

A ZONGORA

hangzik föl. *Füst Milán* 1925-ben keletkezett, s még kötetbe se válogatott groteszkje. Az asszonyról, aki vágyának, kényszerképzetének, a zongorának és a zongora segítségével tán kiteljesedő, szép családi életnek, s vele együtt hazugságainak — rabja.

Szőke István tisztán érzi, hogy a játék módot ad — s ekként rendezi előadását — az élet zürzavarának mélyebb fölmutatására. Annak a világnak a megmutatására, amely álszent. Amely arra készíti az embert, hogy ne a valódi életét élje, hanem egy másikat maga sem tudja hogyan, de a világhoz, a környezethez igazítsa.

Fráter Kata a zongorára áhító asszony szerepében a belső szétszakítottságot, a tárgyban megtestesülő vágyat, a riadt félszepséget, a félelmet, s a dédelgetett álmot hajtott szenvedélyt, az elszánt akarást mutatja meg színészi teljességgel. A részeges férjet — akinek iga-zi érzelmei, félelmei s rej-

tett drámája, a százéves asszonytól való undorodó riadalma csak az utolsó jelenetben tűnik föl, visszhangozva élete nyomorára — *Bregyán Péter* játssza, szenvedélyes vadsággal, iróniával.

Kerényi József az intim környezetet jól használó játéktérében, *Fekete Mária* korban, ízlésben jól igazodó ruháiban (mindkét játék díszletét és jelmezét ők tervezték) a csapatjáték hibátlan. Különösképpen *Bókai Mária*, *Olgay Magda*, *Megyeri Zoltán* és *Fehér István* hoz jó karaktert.

Gáspár Tibor játssza az átvert, kihasznált rokont. Megteremti az értetlenség és a becsapottság hitelét, de azon túl is lép, amint döbentben kérdezi az asszonyt, hallva a leendő zongora hírért: „És akkor jobb lesz?” *Gáspár* olyan hevülettel teszi föl a kérdést, mint aki megértette: többről, másról van itt szó, mint a hangszerről, az eltárgyasult valóságról.

És ez a mondat bármennyire is a darab első felében hangzik föl, átvezet a másik drámába, a

MÁJUS

Városligetébe. 1915-be, ahol egy férfi öngyilkosságra készül. A fán már ott a kötél, de a padra fiatal pár érkezik. Szerelem, szenvedély, sóvár vágy, az élet megidézése. Lírai játékosság, bájos szépelgés, groteszk kegyetlenség, vidámság és a halál árnyéka. *Szép Ernő* játékában lágy és sötét szí-

nek tűnnek át egymásba. *Szőke* mestere annak, hogyan tegye a vidámságot halálosan szomorúvá, a tragédiát mosolyogtatóvá. Ahogy a hangulatok átfordulnak egymásba, az maga a groteszk játék disszonáns tökéletessége.

A színészvezetésben különös hangsúlyt ad az életkép átsuhanó alakjainak. Mondatnyi villanásaikban valamennyien — *Csathó Csaba*, *Szabó János*, *Gáspár Tibor*, *Bicskei Kiss László*, *Fehér István*, *Fráter Kata*, *Ali Attila*, *Bregyán Péter*, *Nemesházy Beatrix*, *Mikula Sándor* — pontos figurát teremtenek.

Román Judit a lány szerepében egyszerre tud kacérlenni és gyermekien ártatlan, keserű és magávalragadóan kacagtató, bölcs asszony és butácska gyermeklány. *Megyeri Zoltán* hévvel játssza el a fiatal ember alakját. *Gáspár Tibor* öngyilkosjelöltje az élet kis tragédiáját villantja föl iróniával és öniróniával, groteszk humorral. Egyszerre fájdalmasan nevetséges és szívszorítóan félelmetes.

Egy kis háborús-békés életkép. S a vég az élet paradoxona: a fiú katonaszökevény, hát elviszi a rendőr. A lánynak új partner kell, tehát nem engedi, hogy a férfi öngyilkos legyen. A fiú élni akar, hát meg kell halnia, a férfi öngyilkos akart lenni, de élni fog.

És akkor jobb lesz?

Róna Katalin

VÁLÁS KALIFORNIÁBAN

Akkor tudtam meg, hogy valami nincs rendben az idegeimmel, amikor a kocsiban rágyújtva az öngyújtót tettem a számba, a cigarettát pedig kidobtam az ablakon — valahogy így *Bernard Slade*, a Madách Kamara házi szerzőjének női hőse, és ez a mély megfigyelés szinte tükre a műstílusának, gondolatvezetésének, „fanyar humorának”. A néző elbűvölve regisztrálja ezt a könnyedséget, a találó hasonlatot, és ha a poént „meg is nyomja” a színész, még föl is kacant. Csakhogy. Ha már itt tartunk, ha nem is idegrendszeri zavarra, de legalábbis szórakozottságra vall, ha teszem azt, fordítva teszi, és rágyújtva a cigarettát a szájába rakja, és az öngyújtót dobja ki az ablakon.

Ilyen a darab végestelen végig. Gyaníthatóan Amerikában is ugyanannak a középosztálynak az ízlését szolgálja ki, mint nálunk. És ez az ízlés legalább hetven-nyolcvanéves. A húszas évek hazai színházaiban hetteente mutattak be hasonlót, legföljebb gróffokkal vagy bankárokkal. Most az

író-főhős a divat. Ebbe a szerepbe helyettesítheti be magát az amerikai bankügynök vagy itthon — sajátos módon — a butikos emberre leginkább formázó, többnyire féltelmiségi lény. Lám, a jól menő író is válik. Cserélgeti a szeretőit, felesége pedig az önkitaljesítés jegyében kipróbál ezt-azt. Unalmában kikezd a barát nők férjeivel, rákap az italra is. De a gyermekeket — akik persze zsenik — mintaszerűen neveli, kellő aggodalommal, és szabadságot biztosítva nekik. Vigan repkednek a főszereplők Kalifornia és New York között. Érettségire sportkocsit kap a kölkök, és közben folyik a töltelék élet („töltenél egy whiskyt?”, „mi van az üzenet-rögzítőn”, stb.) a két röpködés között. Olyan hiteles, olyan „emberi” az egész — sóhajt föl még az egész héten robotoló háziasszony is. Nincs itt rálátás, se semmi. Csupán egy csipetnyi önirónia van, de hát ennyi szükséges is ebben a krudélisan összekuszált világban, érezheti az amcsi és a magyar. Ami pedig a lelki életet illeti, szeren-

csére ebben ugye már utolértük őket: elválogatunk, kibékülgetünk és „mindenféle gyerekekkel kísérletezünk”.

Persze nem hat ránk ez már a tiltott gyümölcs ízével régen. Egyetlen indok tűzhetette a Madách Kamara műsorára ezt a szerzőnek önmagához képest is utánérzéses, bár kétségtelesen professzionista írástechnikával megírt darabját: a szereplehetőség bűvszemontja.

Tíz esztendőn nyargal át a darab, a házaspár házassági évfordulójának és egyben válásának napjától a tíz évvel későbbi fordulatig. De hát — ne áruljuk el a soványka, valószínűtlen poént. *Balikó Tamás* szolid és szerencsére láthatatlan rendezésében, *Fehér Miklós* szintén szerencsésen visszafogott díszleteiben és *Schäffer Judit*nak a darabnál a saját műfajában szellemesebb ruháiban *Piros Ildikó* és *Husztai Péter* játssza el a házaspárt. Vérbőn, hatásosan végzavazva, légkört teremtőn. A színészi patronok durrogtatására csábító szöveg közreműködésükkel szerencsére nem akart társadalmi drámává izzani, csak az marad, ami: felejthetően szórakoztató limonádé, sikerült előadásban. És hát ez is valami.

Bulla Károly